

3. George a Maria Richard a Maria Tom a Maria

Tiny Cosmetic – Drobek Kosmetik – to musel zvládnout dokonale. Potřeboval, aby princ z Walesu vypadal neodolatelně. Už zase. Měl by na to stačit. Bůh ví, že už si podobu mladého muže dostatečně nacvičil při tvorbě miniatur. Když se princ poprvé složil do rudého damaškového křesla na Berkeley Street a pozvedl zarůžovělou tvář vstříc malířovu zkoumavému pohledu, bylo mu teprve šestnáct. To bylo před pěti lety, v roce 1780. Při příchodu do ateliéru v Berkeley Street tvořili pářeček k pohledání. George byl vysoký, už maličko růžolící, z tříčtvrtečního profilu pohledný, ale z jiných úhlů poněkud rozměklý, jako by nikdy nechtěl úplně ztratit dětský tuk a odhalit tvar kostí (a ono se skutečně ukázalo, že to přesně takhle bylo). Umělec – Richard Cosway – měřil necelý metr šedesát, proto měl takovou přezdívkou a také se až do omrzení opakoval vtíp o tom, že to je miniaturní malíř. Podobně jako princ, i Cosway si dával záležet, aby vypadal co nejlépe. Drobkovu postavu poměrně značně prodlužovala vysoká paruka barvy zapudrované holubičí šedi, přesně jak velel *bon ton*. Špička paruky trčela vysoko jako kohoutí hřebínek, zatímco spodní část mu v měkkých vlnkách spadala kolem uší. Protože se jeho obydlí i ateliér nacházely naproti zadní části Devonshire House a nejvelkolepější z jeho modelů se k němu dostali díky patronátu vévodkyně Georgianny, která si tam udržovala módní dvůr, Cosway si nemohl dovolit uměleckou neupravenost, ale každopádně tento styl neměl příliš v oblibě. Už dávno opustil svět svého otce, který řídil školu v Tivertonu. Na Shipleyho Škole kresby získal kvalitní vzdělání. Pak si udělal jméno u jednoho typu klientely – byli to úředníci a gentlemani a jejich děti s naducanými tvářičkami – a proslavil se i jinak, a to obrázky se scénami falických zábav na krabičkách na šňupací tabák. Bylo úžasné, kolik živých detailů se dá zaznamenat na tak malý prostor! Nic z toho nebylo překážkou, a tak Coswaye přijali ke studiu na právě založené Královské akademii. Možná to i dokonce pomohlo. Velmi rychle se tam stal členem a představoval své miniatury (ty slušné) na každoročních výstavách společně s kolegy malíři ze starší generace – Johnem Smartem a Jeremiahem Meyerem –, ale i se současníky Oziaselem Humphrym a Georgem Engleheartem.

Na důležitých místech se povídalo, že se nic nemůže měřit s Coswayovým tupováním. To bylo zapotřebí, protože miniatury se v té době malovaly na slonovinu, ne na vellum, tedy pergamen, a bylo těžké docílit, aby akvarelové barvy k tomuto hladkému povrchu dostatečně přilnuly. Tupování, nanášení maličkých teček barvy olíznutou špičkou štětce z veverčích chloupků, zamezovalo stékání barvy, ale mikrotečky barvy musely být čitelné pro oko coby textura a linie, zvláště když se na miniaturu člověk díval zblízka. Aby Cosway (který byl nesmírně vybíravý, pokud jde o dodavatele slonoviny) dosáhl toho, že akvarel lépe přilne, odstranil většinu mastnoty tím, že povrch slonoviny žehlil mezi vrstvami plátna nebo batistu. V kombinaci s mimořádně průsvitnými barvami dosahoval (a zároveň neztrácel dokonalost či přesnost) vzdušné měkkosti, zamlžené láskyplnosti, skrze niž oddaný divák mohl vnímat vřelý vzájemný svazek. Cosway zvětšil formát slonovinových destiček ze zhruba dvou a půl centimetru na téměř osm centimetrů (za tuto velikost se platilo třicet guinejí), a tak získal prostor, aby mohl postavy umístit na pozadí modrého nebe narušeného jemnými bílými oblaky: to byla pravá scenérie pastorální lásky. Často se tvrdí, že u modelů zvětšoval oči, ale není to pravda. Očím ale věnoval zvláštní pozornost: záležet si dával na odlescích na zornici; na syté modré či kaštanové barvě; na obočí a řasách – díky tomu docíloval otevřeného, přirozeného pohledu do očí, které na oplátku hleděly do tváře diváka.

Nikdo vizuální psychologii miniatury nerozuměl lépe než on. Na rozdíl od velkých portrétů, které se věšely na stěny a člověk je vnímal v něčí společnosti a s odstupem, miniatura se měla nosit na těle jako klenot. Často ji rámoval prstýnek vlasů, jediná část těla, která nikdy neumírá, a tak doprovázel podobně nesmrtelné vyobrazení. A pokud jste si přáli, miniatura vás nikdy neopustila.

Sáhnete si do kapsy či vytáhnete řetízek, který vám visí na krku nebo na prsou, a je tam – on, ona – navěky se na vás bude usmívat.

V domě v Berkeley Street se tedy samozřejmě objevila kvalita; vévodové a baroni, jejich manželky a milenky (většinou ne zároveň), děti s jasnými očima a důstojníci v úchvatných uniformách. Cosway byl v jejich společnosti velmi sebejistý, nejen proto, že nosil tak vysoké podpatky, ale protože důvěřoval jejich opakovaným zvykům. Přezky se mu blýskaly stříbrem a drahokamy; nosil krásné květované brokátové vestičky; krémové fiží na krku se dmulo. Když se o něm hovořilo jako o zženštilém švihákovi, který se zajímá jen o vlastní vzhled, těšilo ho to a nestyděl se za to, neboť věděl, že i princ z Walesu sám je zženštilý.

Autoptrét, Richard Cosway, asi 1790

Prince a malíře od začátku pojilo pouto sympatií, přestože je od sebe dělilo dvacet let. Richard Cosway byl naprostý opak princova otce. Král Jiří III. byl upřímně svědomitý, na světské radovánky hleděl skrz prsty a královským povinností se věnoval s velkým odhodláním. S královnou Šarlotou byli rozhodnuti obrodit monarchii zejména tím, že nahradí dynastické právo domácí ctností. Nikdy už nikdo nepoškodí britský trůn tím, že by bezostyšně předváděl milenky. Už nikdy se některý z princů z Walesu nestane magnetem pro neposlušnost a odpírání panovníkových přání. Skrze pečlivou výchovu a vštěpování veřejných i soukromých ctností bude *jejich* princ z Walesu, nejstarší z patnácti dětí, spolehlivým nastávajícím panovníkem. Královská rodina se stane školou pravidel vládnutí a král jejich hlavním učitelem.

Přehnané očekávání přineslo hořké zklamání. Rodiče sice George drželi pod přísným dohledem v Kew nebo ve Windsoru (příčemž jeho bratr Frederick z Yorku odjel do Hannoveru a William, vévoda z Clarence, zamířil do armády), a přestože ho obklopovali vysokou zdí, kterou stavěli mezi svody a povinnostmi, dokázal si najít způsob, jak vstřebat všechny nemravnosti svých hannoverských předků. Místo němčiny, latiny, francouzštiny a matematiky rychle a s elánem odpromoval na několika univerzitách hazardu, běhání za děvčkami, pití a obžerství. Když ho posléze kárali za hýření, skandální pohrdání studiem a špatnou společnost, kterou si udržoval (včetně svého zatraceného strýce vévody z Cumberlandu), chlapec se zamračil nebo našpulil ústa, předstíral lítost a někdy se mu i podařilo vydolovat pár slz, které mu stekly po naducané tvářičce. Opravdu je mu to hrozně líto. Pak se horempádem zase vrhl do učení, jak pořádně hýřit. Po jednom obzvlášť příšerném skandálu, v němž princ dělal návrhy manželce vyslance z Hannoveru, hraběnce von Hardenbergové (po nějaké době dychtivě opěťované), se jeho sužovaný otec, který se podobal králi Jindřichu IV. ze Shakespearovy historické hry, v níž dával kázání princovi Jindrovi, zase jednou pokusil docílit toho, aby jeho syn pochopil zneuctění. To nedopadalo pouze na jeho vlastní osobu, ale ohrožovalo i důstojnost samotné monarchie: „Je nyní téměř jisté, že se o tobě dá dennodenně v novinách najít nějaká nepříjemná zmínka... zamysli se nad sebou... a pak uvaž, jestli mi skutečně musíš dělat tolik nepříjemností. Přeji si s tebou žít jako s přítelem, ale pak si to musíš zasloužit svým chováním. Kdybych ti to neřekl, neměl bych právo plnit svou povinnost ani před Bohem, ani před vlastní zemí.“

Jenže George neposlouchal; díval se do zrcadla. Celkem vzato se mu to, co viděl, líbilo, i když jeho marnivost nebyla slepá. Končetiny měly „dobré

proporce a byly dobře stavěné“, ale trpěl „trochu příliš velkým sklonem k tloustnutí“. Ve tváři se mu objevovalo trochu moc „povýšenosti“. Oči byly šedé a „ucházející“ s:

obstojným obočím a řasami, *un petit nez retroussé, cependant assez aimé* (nos trochu pozdvihnutý, ale i přesto přitažlivý), dobrá ústa, byť dost velká, s pěknými zuby, vcelku dobrou bradou, ovšem jako celek je tvář příliš kulatá. Zapomněl jsem dodat velmi ošklivé uši. Jelikož na vlasy se hledí jako na okrasu, tak má víc vlasů než obvykle každý z nás... Jeho city a myšlenky jsou otevřené a šlechetné, vyhýbá se tomu, aby se dopustil nějaké špatnosti (je příliš náchylný dokonce i uvěřit lidem, že jsou jeho přáteli, a vkládá do nich příliš mnoho důvěry, jelikož ještě nezískal dostatečné znalosti o světě...)... Jeho srdce je dobré a laskavé, když se mu dovolí projevit city... je příliš přátelský k lidem, co jsou horší, nižší... (nectnosti) nebo spíše jim říkáme slabosti... také podléhá tomu, že uvolňuje či ventiluje své vášně všeho druhu, příliš se nechává unášet vášní, ale nikdy nesnese zlovolnost nebo nevraživost v srdci... Má poněkud příliš v oblibě víno a ženy.

Rozhodně se nedá říct, že George, tedy budoucí Jiří IV., postrádal znalost sebe sama. Když zemřel, jeho sestra Elizabeth připustila, že byl „srdečný“, jenže právě to mu dovoľovalo nechat se svést na scesti špatně zvolenou společností. K ní patřil i 7. hrabě z Barrymoru, oprávněně známý jako Hellgate (Brána do pekla); jeho dva bratři Augustus a Henry, respektive Newgate a Cripplegate, a jejich sestra, které kvůli překvapivě nevymáchané puse přezdívali Billingsgate. A také milenka hraběte Charlotte Gouldingová, s níž se nakonec oženil, což byla boxerka a zápasnice. Není divu, že si král dělal starosti.

Princ se seznámil s Coswayem zhruba ve stejnou dobu, kdy si začal svá dobrodružství se ženami, a netaktně se do toho pustil s jednou z královských dvorních dam, Harriet Vernonovou. Dvoření v Georgeově podání téměř vždycky znamenalo posílat milostné předměty – a George byl skutečně po každé přesvědčený, že je zamilovaný – třeba miniaturu sebe sama, nejlépe na pozadí modrého coswayovského nebo posetého mraky, aby se tak co nejlépe vyjímal jeho vzhled. Ironií osudu je, že se to nejspíš naučil od matky královny Šarloty (pravděpodobně k jejímu naprostému zděšení). Královna totiž začala s oním dojemným zvykem nosit u sebe manželovu miniaturu, kterou dostala

jako svatební dar. Portrét nosila na srdci jako veřejný výraz své oddanosti: byl to krásný symbol nového typu monarchie, která měla být založená na manželské a rodinné věrnosti.

Pro královnu rozhodně nebylo příjemné, když viděla, jak si její syn vypůjčil toto vizuální gesto v impulzivní honbě za láskou. Nemluvě o tom, že zanedlouho Cosway maloval ročně dvě až tři podobizny, protože princ měl hodně rychlý láskyplný obrat, a recyklovat tutéž miniaturu od jedné ženy k druhé by bylo zatraceně nepraktické, když ne rovnou trapné.

Národní portrétní galerie uchovává krásný příklad z těchto mladických dob. George má na něm klobouk nasazený švihácky na stranu, je oblečený do kabátu s vysokým límcem v granátické šarlatové barvě, z očí mu září koketní neplecha; rty jen jen se afektovaně našpulit. Poněkud nevhodně má na kabátu připíchnutý Podvazkový řád, protože evidentně myslí na něco úplně jiného. Cosway do tohoto obrazového milostného listu vložil všechno, je ale jasně patrné, jak to myslela Georgeova přítelkyně Georgiana, vévodkyně z Devonshiru, když vzpomínala, že někdy vypadal „až příliš jako žena oblečená do mužských šatů“.

Což je samo o sobě ironické (nebo to možná dost prozrazuje), protože miniatura byla podle všeho určena pro jednu herečku, která hrála senzační Julii s Romeem Davida Garricka, ale zároveň se proslavila „kalhotkovými rolemi“ v divadlech v Drury Lane, zejména Violou a Rosalindou: byla to překrásná Mary Robinsonová. V prosinci 1799 se na ni sedmnáctiletý princ vypravil podívat, když hrála Perditu v Garrickově verzi Shakespearovy *Zimní pohádky*, přejmenované na *Florizel a Perdita* (*Florizel and Perdita*). Princ seděl ve své lóži (to byla králova podmínka, aby mu vůbec dovolil jít do divadla); král s královnou seděli ve své na opačné straně hlediště. Někdy se stávalo, že návštěva dvou vzájemně zneprátelených skupin mohla působit problémy; při jedné nechvalně známé příležitosti to došlo tak daleko, že z toho vzešel pěstní souboj mezi rozlíceným otcem a hystericky štekajícím synem ve vestibulu divadla. Ovšem právě tohoto večera prince uhranula herečka v hlavní roli, dal svou radost najevo dostatečně hlasitě, aby ji slyšela (společně s celým přízemím), a tak krále ještě víc zklamal.

Začala obvyklá anabáze: George psal dopisy přetékající horečnou mladickou vášní a podepisoval je jako Florizel. Mary Robinsonová byla provdaná za nehorázně marnotratného Thomase Robinsona, který býval obyčejným úředníčkem, možná dokonce pasákem, ale díky kráse své manželky povýšil, ovšem zároveň se vyžíval s řadou milenek a peníze rozhazoval plnými

George, princ z Walesu, Richard Cosway, asi 1780–82

hrstmi, až skončil ve vězení pro dlužníky, kde se k němu během jednoho trestu připojila i Mary. Bylo to odsouzené ke špatnému konci, ovšem i přesto Perdita Florizelovo dvoření přímo neodmítala. Když se posléze ke dvoření přidalo dvacet tisíc guinejí, podlehla. Ve svých pamětech o tomto okamžiku napsala: „Jeho Královská Výsost se mi bezbřezě dvořila a ujišťovala mě o trvalých citech v mnoha řádcích těch nejvýmluvnějších dopisů. Manžel často vyjadřoval svůj nesouhlas a já se soustavně snažila, ovšem neutuchající úsilí posléze začalo převažovat nad mou statečností.“

V kultuře opájející se pomluvami se vztah mezi princem z Walesu a herečkou z Drury Lane nikdy nemohl udržet v tajnosti. Karikaturisté měli hotové žně. Král a královna byli bez sebe. Těch dvacet tisíc guinejí bylo míněno jako zálohová kompenzace pro Perditu, která utrpěla škody na své divadelní kariéře, ale asi není potřeba zdůrazňovat, že se ty peníze nikdy neobjevily. Místo toho jí George poslal jednoho Coswaye s přípisem „věrný až do smrti“ napsaným na srdčitém kousku papíru vsazeném vzadu.

A vlastně jí i věrný byl, tedy dokud nespatriil Elizabeth Armisteadovou, poslední objev mezi londýnskými kurtizánami, která po dlouhém vztahu nakonec skončila jako manželka politika Charlese Jamese Foxe. Mary-Perdita určitě měla jisté podezření, protože když princ zadal Thomasi Gainsborouhovi, aby ji portrétoval ve venkovském prostředí, obrátila ten obraz ve svůj prospěch. Plátno je výrazem podzimní melancholie, Mary má zamyšlený a téměř zahořklý pohled. V jedné ruce drží kapesníček, který má vstřebat její trápení, ve druhé jakoby vyčítavě onu miniaturu.

Perditu nepřekvapilo, že dostala košem, šokoval ji ale způsob, jakým to proběhlo – obdržela krátkou všerikající zprávu: „Už se nesmíme setkávat!“ – Perdita udělala preventivní opatření, ponechala si princovy kompromitující dopisy. S nimi v ruce vyrazila přímo ke králi. Vyústilo to v nedůstojné handrkování. Mary byla zoufalá, a tak souhlasila se čtvrtinou slibovaného vyrovnání: mělo to být pět tisíc liber plus malá roční apanáž. Asi o rok později ji John Hoppner namaloval znova. To už vypadala spokojeně, protože zahájila literární kariéru, během které vyprodukovala osm románů, šest svazků poezie a tři divadelní hry.

Ovšem houževnatost se u mužů nesnoubila se soudností, protože Mary se později dopustila ještě katastrofálnější volby v podobě Banastra Tarletona, postrachu Jižní Karolíny v americké válce: byl to liverpoolský otrokář, až nehořádně krásný, lehkomyšlně marnotratný a zkrátka to byl přesně takový padouch, jaký se většinou objevuje pouze na stránkách gotických romantických románů.

Není divu, že rok předtím, než roku 1800 Mary zemřela, vydala pod pseudonymem *Dopis anglickým ženám o nespravedlivé duševní podřízenosti* (*A Letter to the Women of England on the Injustice of Mental Subordination*).

Princ sám byl nepoučitelý romantik, a tak nadále pustošil londýnské zásoby módních krásek a byl čím dál tlustší, opilejší a línější; hotový trn v oku neustále trpících rodičů. Ale na vážnější notu: stal se také středem politické opozice proti vládě Williama Pitta. Přestože mu bylo jenom něco málo přes dvacet, ve svém okruhu měl Charlese Jamese Foxe (se kterým se dělil o Elizabeth Armisteadovou), vévodkyni z Devonshiru a Richarda Brinsleyho Sheridana, což byl dramatik a zároveň politik. Všichni pravidelně navštěvovali hudební večery, které pořádal Cosway společně s anglo-italskou manželkou Mariou v novém bytě v Schomberg House na Pall Mallu, kde s nimi v západním křídle budovy sousedil Thomas Gainsborough.

Maria Coswayová nádherně zpívala a hrála na flétnu, harfu, cembalo a klavír. To byla jen hrstka jejích talentů. Zároveň to byla zaslouženě skutečná umělkyně, která pravidelně vystavovala (se smíšenými a často posměšnými kritikami, což se často dělo spouště žen) v Královské akademii společně se zakládajícími členkami Mary Moserovou a Angelicou Kauffmannovou. V jejím případě nemusely být miniatury a kresby jejího manžela vůbec příkrášené. Maria byla drobná, hezká, měla šedé oči, a když si je nenapudrovala, blond vlasy; oplývala živými způsoby, jež projevovala také půvabně nedokonalou angličtinou s italským přízvukem, za kterou ji regentští hejskové zaplavovali obdivem. Narodila se jako Maria Hadfieldová a vyrůstala v otcově domě Locanda di Carlo v části Florencie zvané Oltrarno, nedaleko baziliky Santo Spirito. Je možné, že její živost zčásti vycházela z toho, že byla v rodině prvním ze čtyř dětí, které přežilo vražedné řádění vyšinuté kojné, jež tvrdila, že malé Hadfieldy posílá jednoho po druhém do nebe. Tuto pochmurnou hrůzu Marii kompenzovalo to, že vyrostla v živém a hlučném anglo-italském domě. Hotel Charlese Hadfielda se stal útočištěm pro spoustu Angličanů, kteří podobně jako Edward Gibbon prohlašovali, že je jim srdečně zle z „italských polévek a dušených mas“ a toužili po něčem skrznaskrz uvařeném, ať už to byl pudink nebo skopová pečeně, což jim připomínalo krásný Albion. Mezi davy hostů byli poutníci a různí umělci: Thomas Patch, který vydělával peníze na pohledech a karikaturách, jež prodával vášnivým turistům; znalec umění posedlý nákupy starožitností Charles Townley; a také Ozias Humphry, který se snažil dostat na špici fronty mužů, co chtěli nakreslit Mariu. Ta mu

Paní Mary Robinsonová (Perdita), Thomas Gainsborough, 1781

na ta očividná muka odpověděla tak, že mu nabídla přátelství, a když odjel do Říma, posílala mu tam masové koláče.

Mariin předčasně vyzrálý talent rodina rozpoznala dost brzo, takže jí zařídili hodiny kreslení u umělců, kteří navštěvovali Florencii. Mezi nimi byli dva, již patřili k nejvýznamnějším evropským malířům: Johann Zoffany – u toho si Jiří III. objednal obraz Tribuny v Uffiziích – a německý neoklasicista Anton Raphael Mengs, který se měl stát dvorním malířem u Karla III. v Madridu. V určitém okamžiku začalo panovat přesvědčení, že se jí a celé *famiglii* Hadfieldových povede lépe v Londýně, jenže jen co se přesunuli do George Street v Mayfairu, majetek otce Hadfielda se rozdrobil. Potupené Hadfieldovy si pod svá křídla vzal Townley, tedy ten, co požádal Zoffanyho, aby mu namaloval úchvatnou sbírku antických soch, kterou si nainstaloval ve svém domě u St. James's Parku. Townley se vyznal ve společnosti a jeho důvěrná přítelkyně Georgiana, vévodkyně z Devonshiru, se starala o ostatní. Právě tam se objevila krásná Maria s vyklenutým obočím a jiskřivýma očima. Tou dobou, tedy v roce 1781, měl Tiny na portréty po třiceti guinejích více modelů, než mohl zvládnout. Jeho dům na Berkeley Street praskal ve švech obrazy, kresbami a sochami starých mistrů, od antiky až k barokním umělcům, které uctíval: nadevše miloval Rubense. Byl stálým hostem Královské akademie, kde jeho bujaře sebevědomý vzhled přesahoval jeho výšku. Posměšky ho vůbec netrápily. Když se doslechl, že ho karikovali coby opici, tak si ihned jednu opici pořídil, aby předvedl pobavenou lhostejnost, a vodil ji po parku a po městě, dokud se mu neodvděčila tím, že ho kousla do nohy, a musel se s ní okamžitě rozloučit.

Tiny zbožňoval italské dívky. Když mu bylo třicet, napsal Charlesovi Townleymu, který tehdy pobýval v Římě a jako vždy se neúnavně honil za bustami a sochami: „Itálie navždy, říkám – jestli italské ženy prcají stejně dobře v Itálii jako tady, tak musíš být v sedmém nebi. Já jim tak propadl, že skončím v pekle, jestli ještě někdy budu prcat nějakou Angličanku, a tomu bych se rád vyhnul.“ V Marii získal to nejlepší z obou světů: italskou senzualitu a anglického ducha. Ona byla navíc vynalézavou umělkyní a dokázala se věnovat téměř všem žánrům, přestože nejvíc ze všeho milovala fantastické mýty a historické příběhy, které zpopularizoval Johann Heinrich Füssli. Coswayovi bylo čtyřicet dva, jí dvacet čtyři, nebylo na tom nic nepatřičného. Nebyl to žádný vroucí cit, jak tomu rozuměl autor *Nové Heloisy*, ale Rousseauova hrdinka Julie se také nakonec spokojila se starším mužem.